

درس

شناخت اماکن تاریخی ایران

(قسمت سوم)

عبدالمهدی رجائی

سقوط ساسانیان و حمله اعراب

- در زمان خلیفه **عمر** اعراب به عراق حملات خود را آغاز کردند. عراق جزئی از امپراطوری ساسانی بود.
- تیسفون پایتخت آن بود.
- **اعراب در جنگ های ذات السلاسل . جسر. قادسیه و نهاوند ایرانیان را شکست داده و وارد فلات ایران شدند**
- **یزدگرد سوم** به سمت شرق فرار کرد و در بلخ سکونت اختیار کرد. در آنجا کشته شد

ایران پس از حمله اعراب

- به مدت دو قرن حکمرانان عرب از **دمشق و بغداد** بر ایران حکمرانی می کردند.
- در این مدت به دلیل رفتارهای تکبرآمیز اعراب ، ایرانیان چندین قیام را سامان دادند که همگی سرکوب شدند
- یکی از مهمترین آنها قیام **ابومسلم خراسانی** بود که که در سال ۱۳۲ هجری اتفاق افتاد و بساط حکومت **امویان** را برانداخت و سلسله **عباسی** را جانشین آن کرد.

سلسله های پس از اسلام

• سلسله طاهریان

• **طاهر ذوالیمینین** در جنگ میان امین و مأمون از مأمون حمایت کرد و وقتی مأمون به تخت بغداد نشست حکومت خراسان را به او داد

• طاهریان ۵۰ سال حکمرانی کردند. آنها از ۲۰۵ هجری تا ۲۵۹ حکمرانی کردند

• مرکز آنها نیشابور بود.

• آنها سر انجام مغلوب صفاریان شدند

• از طاهریان فقط «قنات طاهری» در خراسان مانده است

سلسله های پس از اسلام

• سلسله صفاریان

• **یعقوب لیث صفاری اولین سلسله مستقل از خلافت را پایه گذاری کرد.**

• **او در جدال میان عیاران سیستان و خوارج فرمانده عیاران بود و کم کم قدرت گرفت**

• **در سال ۲۹۵ با اشغال نیشابور به سلسله ظاهریان پایان داد**

• **پس از مرگ یعقوب برادرش عمرو بر تخت نشست اما وی مغلوب سامانیان شد**

سلسله های پس از اسلام

- میراث برجای مانده از صفاریان

- صفاریان به زبان فارسی اهمیت می دادند .

- یعقوب در زمانی که شیراز را تسخیر کرده بود مسجدی در آن شهر ساخت که **مسجد عتیق** نام دارد و هنوز پابرجاست

- از شهر **زرنج** که پایتخت صفاریان بود اکنون هیچ اثری باقی نیست

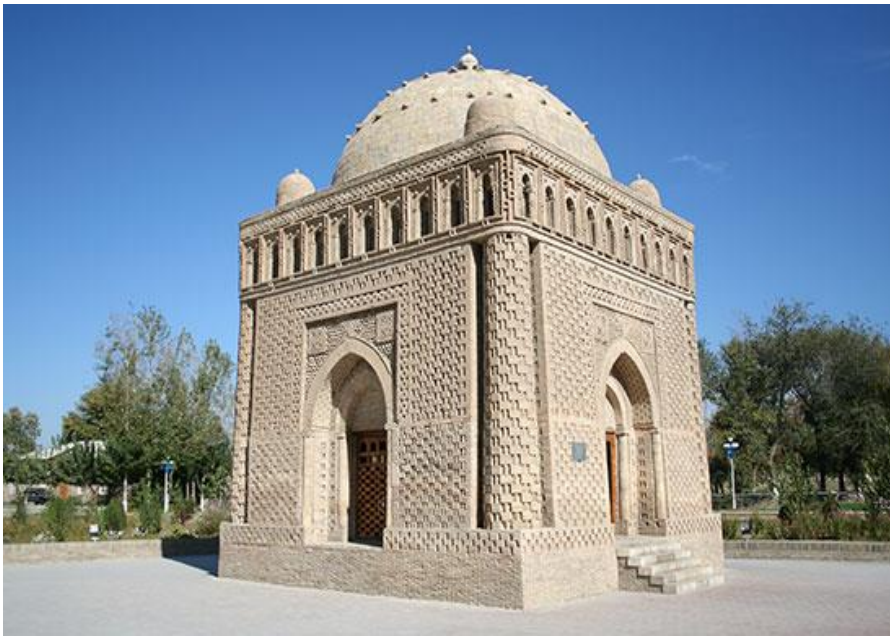
سلسله های پس از اسلام

- **سلسله سامانیان**
- سامان خدات در ناحیه ای در افغانستان حکم می راند و او پسرانش را حکمرانی شهرهای مختلف داد
- **اسماعیل** اولین شخص از این خاندان بود که عنوان حکومت یافت
- **امیر اسماعیل** در سال ۲۷۹ بر تخت **بخارا** نشست
- بعد از امیری اسماعیل ۸ نفر از **اعقاب او** بر تخت نشستند و **بخارا** پایتخت آنان بود

سلسله های پیش از اسلام

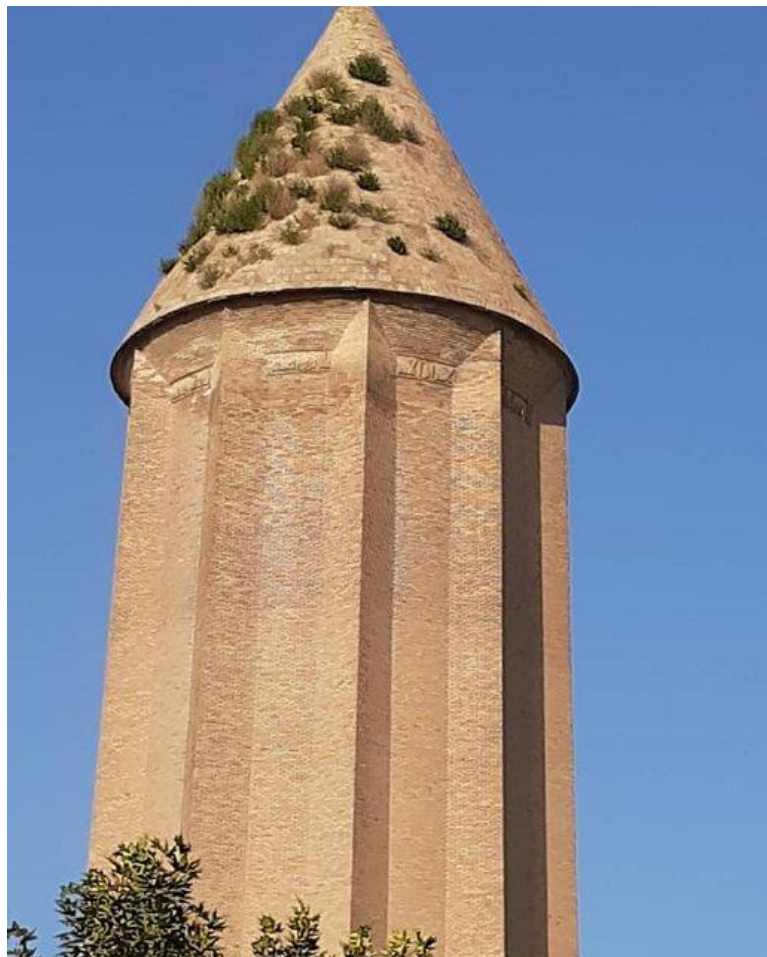
• میراث سامانیان

- حمایت از شعر فارسی و نیز دانش روز از ویژگی های سلسله سامانی است
- **ابوعلی سینا** از دربار سامانیان بهره برد
- دقیقی، فردوسی، بلعمی و رودکی در دربار آنان رشد کردند
- **امیر اسماعیل سامانی** بنایی در بخارا ساخت که آرامگاه خانوایی این خاندان است

سلسله های پس از اسلام

• سلسله زیاریان

- این سلسله از کوه های مازندران آغاز شد و به فلات ایران گسترش یافت
- **مرداویج** بنیانگذار این سلسله بود
- او پس از تسخیر اصفهان قصد حمله به بغداد را داشت که به دست غلامانش کشته شد
- پس از مرداویج برادرش **وشمگیر** بر تخت نشست
- پس از مرگ وشمگیر نوادگانش تا سال ۴۲۵ در گرگان حکمران محلی بودند.
- آل زیار سرانجام در آل بویه ادغام گردید

سلسله های پس از اسلام

• سلسله آل بویه

- سه برادر به نام های احمد، حسن و علی کار خود را با فرماندهی در سپاه مردوایج شروع کردند
- آنها پس از مرگ مردوایج خود قدرت را در شهرهای مختلف به دست گرفتند
- با مرگ آنها در نسل دوم نزاع بر سر قدرت در گرفت و سرانجام **عضدالدوله** به عنوان مقتدرترین پادشاه آل بویه بر تخت نشست.

سلسله های پس از اسلام

• میراث آل بویه

- اقدامات عمرانی آل بویه بیشتر مربوط به دوران عضدالدوله است
- او دو بیمارستان یکی در شیراز و دیگری در بغداد درست کرد
- او **سد عظیمی** بر روی رودخانه کر ایجاد کرد که به بن امیر معروف است
- گویا بخشی از **مسجد جامع اصفهان** بازمانده از دوران دیلمیان است
- دیلمیان سرانجام ضعیف شدند و به وسیله سلجوقیان برافتادند

فصل هفتم:

تاج پادشاهان بر سر ایلخانان

- قبایل ترک نژاد مشرق زمین همواره قصد نفوذ به فلات ایران را داشتند اما سلسله های ایرانی از جمله ساسانیان مانع می شدند.
- ساخت **دیوار گرگان** یکی از این تمهیدات است. از این دیوار فقط آثاری برجای مانده است
- با آمدن اسلام قبایل ترک نژاد هم مسلمان شده و به راحتی وارد فلات ایران گردیدند
- سلسله های غزنویان ، سلجوقیان و خوارزمشاهیان از این دسته بودند. بعد ها مغولان و تیموریان به آنها پیوستند.

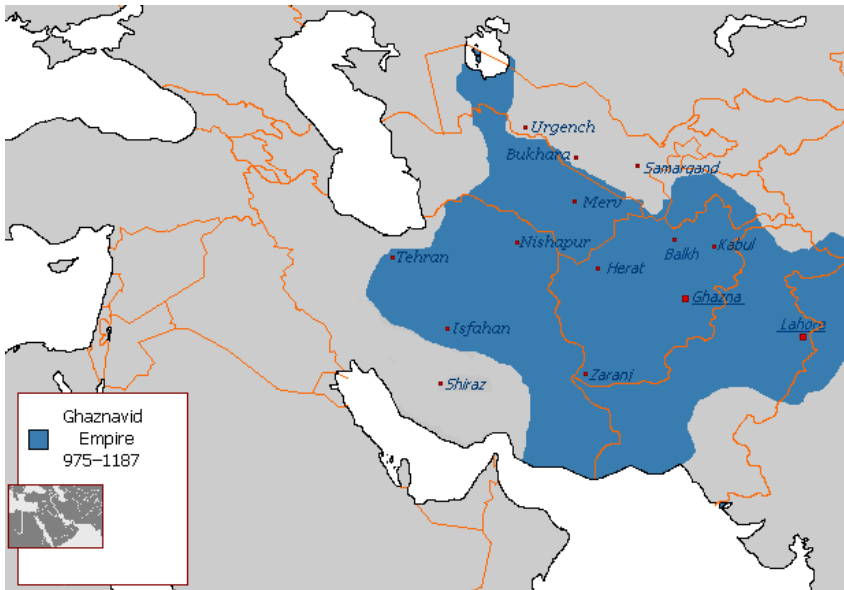
سلسله های پس از اسلام

- **سلسله غزنویان**

- در دستگاه خلافت و حکام محلی سمرتی به نام **حاجب سالار** وجود داشت که همیشه از ترک ها انتخاب می شدند

- دلیل آن این بود که حکام به ایرانیان و عرب ها اعتماد نداشتند و همچنین ترک ها خشن بوده و از نظر جسمانی قوی تر بودند.

- **البتگین** حاجب سالاری بود که در دربار سامانی خدمت می کرد و با ضعیف شدن سامانیان او با دسته طرفدارانش به **غزنه** گریخت و سلسله جدیدی را پایه گذاری کرد

سلسله های پس از اسلام

• سلسله غزنویان

- بعد از مرگ آبتگین داماد او **سبکتگین** بر تخت نشست.
- بنیانگذار واقعی سلسله غزنویان سبکتگین است چرا که او با حملات به **سند و هند** توانست مرزهای حکمرانی را گسترش دهد
- بعد از او پسرش **محمود** مقتدرترین پادشاه سلسله است
- پس از وی فرزندش **مسعود** بر تخت نشست
- سلجوقیان که هم نژاد آنان بودند سرانجام غزنویان را در ایران برانداختند

آثار عزنویان

مسجد تاری خانه دامغان

منار ستاره ای شهر عزنین

سلسله های پس از اسلام

• سلسله سلجوقیان

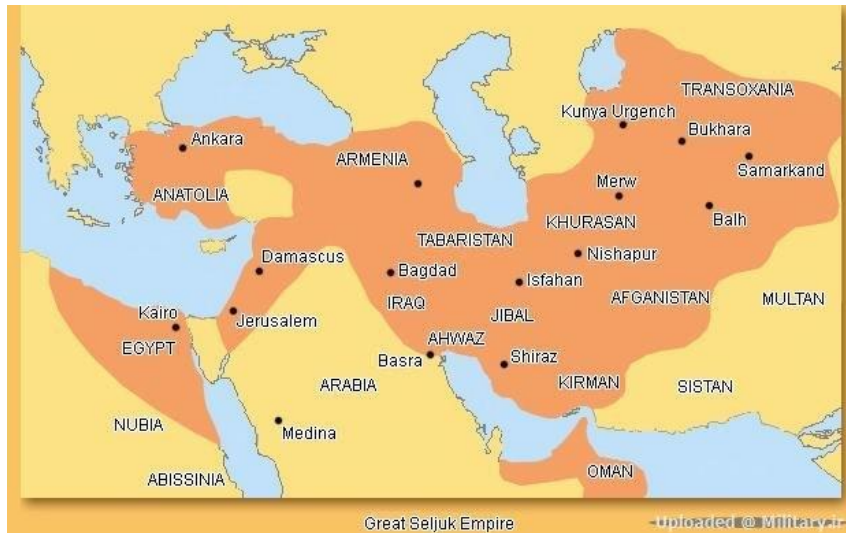
• ترکمانان غز با موافقت محمود غزنوی در شرق خراسان ساکن شده بودند.

• با ضعیف شدن غزنویان آنها به مرزهای خراسان رخنه کرده و در جنگ دندانقان توانستند مسعود غزنوی را شکست دهند.
سال ۴۲۹ق

• دولت ترکمانان سلجوقی نخستین دولت مقتدر و طولانی در ایران پس از اسلام بود

• رهبر و بنیانگذار سلسله شخصی بود به نام طغرل

• بعد از مرگ ملکشاه نزاع قدرت در امپراطوری درگرفت تا سرانجام در سال ۵۹۰ سلجوقیان مقهور خوارزمشاهیان گردیدند

سلسله های پس از اسلام

• سلسله سلجوقیان

• بعد از ظفرل برادرزاده اش
آلب ارسلان بر تخت نشست و
بعد از وی ملکشاه حکمرانی
یافت

• او با وزارت خواجه نظام
الملک طوسی یک امپراطوری
عظیم را رهبری کرد

• در زمان او اسماعیلیان به
رهبری حسن صباح به فعالیت
مشغول بودند

آثار سلجوقیان

برج طغرل شهر ری

مسجد جامع اصفهان

سلسله های پس از اسلام

• سلسله خوارزمشاهیان

- خوارزمشاهیان به مدت ۲۰ سال بر ایران حکومت کردند
- **سلطان محمد خوارزمشاه** با برانداختن سلسله سلجوقیان ایران به حکمرانی آنان پایان داد
- اما همین شخص با رفتار نامناسب در مقابل فرستادگان چنگیزخان زمینه هجوم مغول به خاک ایران را فراهم کرد
- خود او سرانجام از جلوی لشکریان مغول فرار کرد و کشته شد
- فرزندش **سلطان جلال الدین** مدتی در مقابل مغول مقاومت کرد اما سرانجام کشته شد

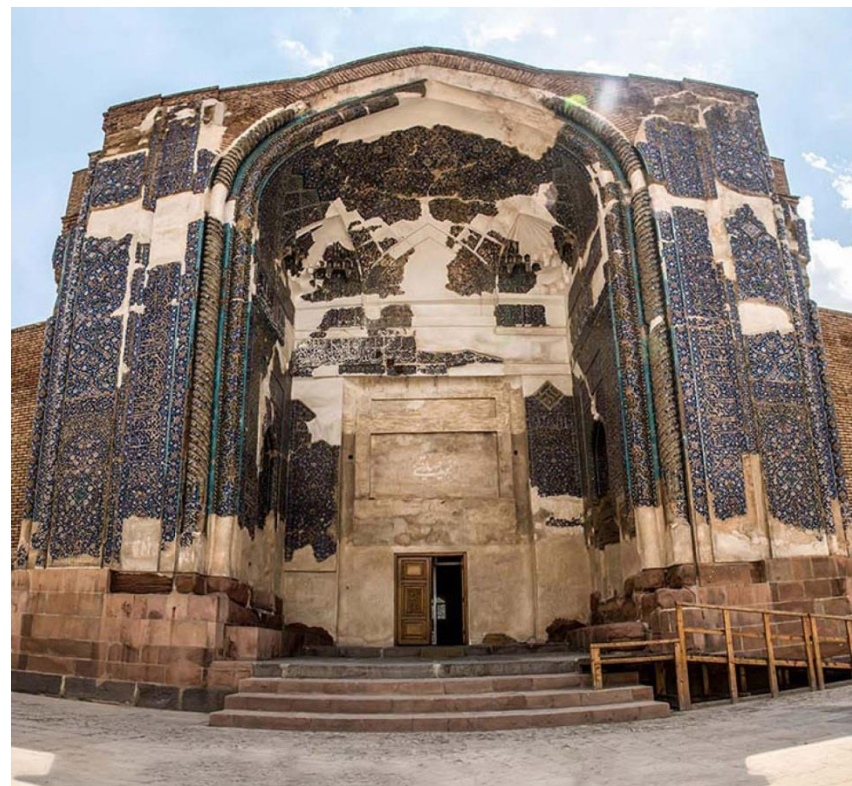

آثار خوارزمشاهیان

مسجد فرومد

مسجد کبود تبریز

سلسله های پس از اسلام

- **هجوم مغول و تشکیل سلسله ایلخانان**

- **مغولان در سال ۶۱۳ اولین هجوم خود را با رهبری چنگیز خان انجام دادند**
- **آنها سلسله خوارزمشاهی را برانداختند و خراسان و شرق جهان را به تسخیر خود در آوردند**

- **آنها از وزای و مورخین ایرانی هم چون خاندان جوینی و نیز خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی و خواجه نصیرالدین طوسی استفاده کردند**

سلسله های پس از اسلام

- مغولان در دوره دوم در سال ۶۲۵ به رهبری هولاکو خان به ایران آمدند
- او دو هدف داشت: برانداختن **اسماعیله** و نیز برانداختن **خلافت المستعصم بالله** که در هر دو هدف موفق شد
- او سلسله ایلخانی را در ایران پایه گذاری کرد
- این سلسله حدود ۷۰ سال بر ایران حکمرانی کرد

آثار مغول در ایران

گنبد سلطانیه

گنبد سلطانیه

ایران پس از مغول

- در دوران ایلخانان و پس از فروپاشی آنها سلسله های کوچک زیادی بر خاک ایران حکمرانی کردند که مهم ترین آنها مظفریان یا آل مظفر و نیز جلایریان و سربداران بود
- این دوره را دوران فترت می گویند
- تیمور به این دوره پایان داد

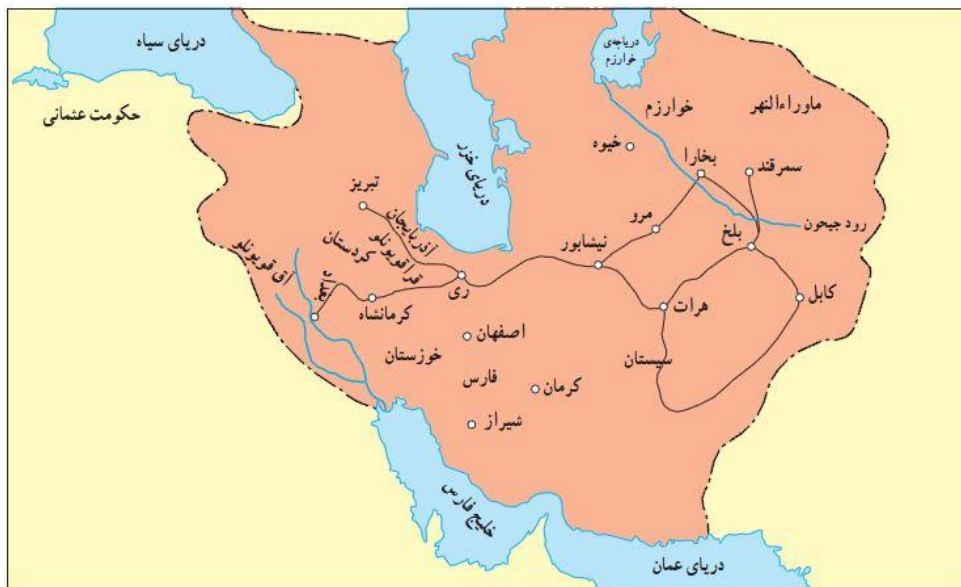
سلسله های پس از اسلام

• تیموریان

• تیمور خود را بازمانده مغول می دانست

• تیمور گورکانی از سمرقند برخواست و تمام سلسله های کوچک فلات ایران را از بین برد
• او سه بار به ایران حمله کرد و توانست تقریباً سراسر جهان اسلام را بگیرد

• او در فکر حمله به چین بود که درگذشت

آثار تیموریان

تالار تیموریان در اصفهان

قبر تیمور در سمرقند

سمرقند آباد شد

قبرستانی در سمرقند

میدان ریگستان

